

Cienie nad Oslofjordem: autoetnograficzne studium fenomenu turystyki kryminalnej śladami Harry'ego Hole w świetle teorii *miserable landscape*

Kamil Marek Detyna

Uniwersytet Zielonogórski

Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych

Kierunek Turystyka i Rekreacja, II rok studiów

kamil.detyna@gmail.com

ORCID: 0009-0007-4547-9886

Abstrakt

Niniejszy artykuł analizuje fenomen turystyki literackiej w Oslo, wykorzystując cykl powieści kryminalnych Jo Nesbø o Harrym Hole jako studium przypadku. Opierając się na metodzie autoetnograficznej z podróży badawczej w 2021 roku, praca konfrontuje literacką „geografię wyobrażoną” z fizyczną rzeczywistością miasta. Ramy teoretyczne badania łączą międzynarodowe koncepcje *miserable landscape tourism* i *nordic melancholy* z polskim modelem subiektywnych poziomów tworzenia biografii turystycznej¹. Wyniki dowodzą, że podążanie śladami fikcyjnego detektywa nie ogranicza się do zwiedzania, lecz stanowi proces stopniowej imersji - od wizualnej rejestracji fasad, przez sensoryczne doświadczenie miejsc (np. Restauracja Schrøder), aż po głęboką transformację tożsamościową. Wykazano, że samotność podróżnika i specyficzna aura post-pandemicznego Oslo sprzyjają „rezonansowi aksjologicznemu” z literackim antybohaterem. Konkluzja wskazuje, że fikcja literacka pełni funkcję sprawczą (*placemaking*), nadając neutralnym przestrzeniom miejskim unikalny kapitał narracyjny i emocjonalny, niezbędny do budowania autentycznej biografii turystycznej.

Słowa kluczowe: turystyka literacka, *noir*, autoetnografia, biografia turystyczna, *miserable landscape*

Wstęp. Literacki palimpsest miasta

Współczesna turystyka kulturowa ewoluuje w kierunku coraz bardziej wyspecjalizowanych nisz, wśród których turystyka literacka [Biczek 2015 za: Buczkowska 2008, Butler 2000, Zmyślony 2000, turystykakulturowawswiecie.prv.pl, 6.01.2026] zajmuje pozycję szczególną. Nie jest to już jedynie podróż do miejsc urodzenia wielkich poetów czy romantycznych plenerów znanych z XIX-wiecznej prozy (jeden z najlepiej przygotowanych szlaków tego typu to „Goethe Trail” w Górach Harzu obejmujący niezliczoną ilość punktów w jakich pisał, mieszkał, czy choćby tylko spał Johann Wolfgang von Goethe [www.oberharz.de, 8.01.2026]). W XXI wieku obserwujemy fascynujące zjawisko turystyki *noir*², gdzie motywacją podróży staje się fikcyjna zbrodnia, mrok

¹ Autor niniejszej pracy jest również autorem koncepcji zawartej w późniejszych fragmentach - Subiektywny poziomy budowania turystycznej biografii. Koncepcja znajduje się obecnie w fazie publikacji.

² Specyficzną odmianą takiej właśnie stylistyki turystycznej będzie na przykład tanatoturystyka w wersji

i melancholia. Stolica Norwegii, Oslo, dzięki twórczości Jo Nesbø i jego cyklowi powieści o detektywie Harrym Hole, stała się jednym z globalnych centrów tego fenomenu. Miasto bezpieczne, zamożne i uporządkowane, w wyobraźni milionów czytelników zostało nadpisane jako labirynt korupcji, seryjnych morderstw i osobistych tragedii³.

Celem opracowania jest zbadanie dysonansu i syntezy pomiędzy „geografią wyobrażoną” powieści Jo Nesbø a fizyczną rzeczywistością Oslo roku 2021. Podstawą metodologiczną jest tu autoetnografia - badanie własnego doświadczenia podróżniczego jako pryzmatu pozwalającego zrozumieć szersze mechanizmy kulturowe [Buckley, Cooper 2015]. Podróż odbyta w 2021 roku, w specyficznym okresie wychodzenia świata z pandemii, nadała temu doświadczeniu dodatkowy wymiar izolacji, korespondujący z samotniczą naturą literackiego protagonisty.

Analiza ta łączy w sobie rygor teoretyczny, oparty na polskiej szkole badań nad turystyką kulturową [Buczkowska 2008, Mikos von Rohrscheidt 2008], z koncepcjami międzynarodowymi, takimi jak *miserable landscape tourism* (turystyka krajobrazów nieszczęścia) czy *nordic melancholy* (nordycka melancholia) [Ooi, Ek, Larson 2022, s. 136-138]. Raport ten nie jest jedynie relacją z podróży; jest próbą odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób fikcja literacka dokonuje *placemakingu* (tworzenia miejsca), przekształcając neutralną przestrzeń miejską w nasycony znaczeniami krajobraz emocjonalny.

Ramy teoretyczne: turystyka literacka w dyskursie naukowym. Definicje i kategoryzacja w polskiej literaturze przedmiotu

Aby osadzić analizę przypadku Oslo w odpowiednim kontekście naukowym, konieczne jest odwołanie się do fundamentalnych definicji wypracowanych przez polskich badaczy. Karolina Buczkowska, autorka kluczowych prac z tego zakresu, definiuje turystykę literacką (zwaną też literacką turystyką kulturową) jako formę turystyki

lżejszej - cmentarnej. Zwiedzanie wielkich i znanych nekropolii, jak Cmentarz Powązkowski (Warszawa) i Rakowicki (Kraków) z Aleją Zasłużonych, historyczne miejsca pochówku Polaków jak Cmentarz na Rossie (Wilno) i Łyczakowski (Lwów), a także ważne nekropolie wojenne jak Monte Cassino (Włochy) czy cmentarze katyńskie (Rosja, Ukraina). Wśród najsłynniejszych jest też Père-Lachaise w Paryżu, gdzie odwiedzający szukają grobów znanych pisarzy lub artystów.

³ Harry Hole to cyniczny i zazwyczaj nietrzeźwy antybohater. Zmaga się nie tylko z demonami miasta, które, koniec końców, zawsze okazują się ludźmi, ale przede wszystkim ze swoimi słabościami, z którymi wielu czytelników się utożsamia, a przez to czuje do niego sympatię.

kulturowej, której główną motywacją jest docieranie do określonych miejsc związanych w różnorodny sposób z literaturą [Buczowska 2009, s.3] .

Warto przytoczyć, że definicja ta obejmuje szerokie spektrum aktywności, które można podzielić na kilka kategorii kluczowych dla naszego badania:

- Miejsca biograficzne: domy pisarzy, miejsca ich edukacji czy pochówku⁴. W przypadku Jo Nesbø, choć jest on autorem żyjącym, turyści często poszukują śladów jego obecności w mieście, np. miejsc, w których grywał koncerty z zespołem Di Derre [nordics.info, dostęp 1.01.2026].
- Miejsca fikcyjne w przestrzeni realnej: jest to kategoria najważniejsza dla turystyki śladami Harry'ego Hole. Buczowska wskazuje na „poszukiwanie nieistniejących miejsc opisywanych na kartach książek i konfrontowanie mitów literackich z rzeczywistością”. W Oslo mamy do czynienia z sytuacją specyficzną: miejsca te fizycznie istnieją (ulice, budynki, restauracje), ale ich znaczenie jest nadpisane przez fikcyjne wydarzenia.
- Miejsca nasycone: przestrzenie, które dzięki literaturze zyskały nową tożsamość. Armin Mikos von Rohrscheidt podkreśla znaczenie szlaków literackich jako produktów turystycznych, które porządkują te przestrzenie i ułatwiają ich konsumpcję [Mikos von Rohrscheid 2008, s. 2-3] .

Istotnym aspektem teoretycznym jest tu również pojęcie „literackiego pielgrzyma” (*literary pilgrim*), przytaczane przez badaczy takich jak Herbert czy Smith [Herbert 2001, s. 312-333]. Pielgrzym ten różni się od zwykłego turysty stopniem zaangażowania emocjonalnego i wiedzy o tekście. Jego celem nie jest tylko zobaczenie, ale „doświadczenie” atmosfery utworu [Browne 2016, s. 135]. W kontekście Oslo 2021, samotna podróż badacza staje się właśnie taką świecką pielgrzymką, mającą na celu dotknięcie materialnych artefaktów fikcji (np. dzwonek do drzwi Harry'ego Hole) [Browne 2016, s. 141].

Fenomen *nordic noir* i estetyka melancholii

⁴ Autor niniejszego opracowania odwiedził również dwa lata po wizycie w Oslo miasto najsłynniejszego detektywa literackiego - Sherlocka Holmesa - Londyn, gdzie miał okazję porównać stylistykę miejskiej turystyki literackiej największego miasta Europy, która jak się okazuje dość mocno różni się architekturą, strukturą mieszkańców, pogodą i samym Genius Loci [Jałowiecki 2007, s. 10].

W literaturze anglosaskiej i skandynawskiej badacze zwracają uwagę na specyfikę turystyki związanej z kryminałem nordyckim (*nordic noir*). Termin ten, ukuty początkowo dla określenia seriali telewizyjnych (jak *The Killing* czy *The Bridge*), szybko objął również literaturę. Kluczowym pojęciem jest tutaj *nordic melancholy* - nordycka melancholia. Anne Marit Waade argumentuje, że melancholia w *nordic noir* nie jest tylko stanem emocjonalnym bohaterów, ale cechą krajobrazu i klimatu [Waade 2017, s. 7]. Szarość, deszcz, zimno i specyficzne światło są integralnymi elementami narracji [Herbert 2001, s. 312-333]. Prowadzi to do powstania zjawiska, które Can-Seng Ooi określa mianem *miserable landscape tourism* (turystyka krajobrazów nieszczęścia) [Ooi i inni 2022, s. 137]. Turyści odwiedzający miejsca związane z *nordic noir* (jak Ystad Wallandera czy Oslo Harry'ego Hole) paradoksalnie poszukują złej pogody i przygnębiającej atmosfery. Słoneczne, radosne Oslo byłoby dla nich dysonansem poznawczym, naruszeniem autentyczności literackiego doświadczenia.

Autoetnografia jako narzędzie „gęstego opisu”

Wybór autoetnografii jako metody badawczej jest podyktowany naturą badanego zjawiska. Doświadczenie literackie jest z definicji subiektywne i wewnętrzne. Tradycyjne metody ilościowe (liczenie turystów) czy nawet jakościowe (wywiady) mogą nie uchwycić subtelnych procesów nakładania się mapy mentalnej na mapę fizyczną. Dodatkowo czas w jakim zostało ono przeprowadzone paradoksalnie jeszcze bardziej sprzyjał samemu odczuwaniu i wewnętrznym przeżyciom - czas popandemiczny, w jeszcze nie do końca „normalnej” rzeczywistości był co prawda nie łatwy w życiu codziennym, szczególnie jeśli weźmie się pod uwagę ruch turystyczny, a w tym konkretnym przypadku podróż do kraju spoza Unii Europejskiej, ale fantastycznie pasował do przedmiotu analizy, po uzyskaniu stosownych paszportów Covidowych i szczepień.

Jak wskazują Buckley i inni badacze, autoetnografia analityczna pozwala badaczowi wykorzystać własne przeżycia jako dane. Jest to szczególnie cenne w badaniu doświadczeń „niewyrażalnych” (*ineffable*), takich jak poczucie osamotnienia w tłumie czy specyficzny nastrój wywołany wizytą w „brązowej” restauracji⁵. W tym ujęciu, badacz staje się instrumentem pomiarowym, rejestrującym nie tylko to, co widać, ale i to, co się czuje.

⁵ O znaczeniu tejże będzie w późniejszej części tekstu.

Podróż z 2021 roku, odbywana w pojedynkę, pozwala również na zbadanie perspektywy „samotnego podróżnika (*solo traveler*), co w przypadku kobiet może wiązać się z dodatkowymi wyzwaniem i społecznymi interakcjami w przestrzeni turystycznej [Rostami i inni 2024, s. 201-202].

Tab. 1. Zestawienie koncepcji teoretycznych

Koncepcja teoretyczna	Autorzy/źródła	Zastosowanie w badaniu Oslo
Turystyka literacka	K. Buczkowska, P. Zmyślony [Buczkowska 2009 a, s. 1-2; Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 94; Zmyślony 2001, s. 2]	Ramy ogólne: podróż motywowana lekturą, konfrontacja mitu z rzeczywistością, chęć sprawdzenia fikcyjnych miejsc w realnej przestrzeni.
Szlak literacki	A. Mikos von Rohrscheidt [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 382]	Struktura zwiedzania: od Sofies gate do Policji, tworzenie narracyjnej ścieżki, połączenie w spójną całość i metaforyczne „zamknięcie rozdziału”; sam szlak może istnieć tylko w wymiarze wirtualnym.
<i>Miserable landscape</i>	C-S. Ooi, R. Ek, M. Larson [Ooi i inni 2022, s. 137]	Wyjaśnienie preferencji turystów do odwiedzania miejsc „ponurych” i deszczowych, swoiste oczekiwanie złej pogody i „autoryzacja” chłodu i deszczu.
<i>Nordic melancholy</i>	A. M. Waade [Wade, 2017, s. 7]	Analiza atmosfery: rola światła, klimatu i samotności w odbiorze miasta. Melancholia krajobrazu (np. surowy beton skoczni Holmenkollen kontrastujący z naturą) pozwala turyście na „rezonans aksjologiczny” z samotnym bohaterem. Umożliwia współodczuwanie jego izolacji i zrozumienie „nordyckiego smutku” na poziomie emocjonalnym.
<i>Narrative capital</i>	S. Reijnders [Reijnders 2020, s. 19-30 za: Lind, Kristenson 2019]	Wartość dodana, jaką fikcja Nesbø generuje dla marki miasta Oslo. Kapitał ten przyciąga „pielgrzymów”, którzy chcą konsumować te znaczenia, co przekłada się na realny ruch turystyczny i postrzeganie stolicy.

Źródło: opracowanie własne

Oslo Jo Nesbø: kreacja geografii zbrodni. Miasto jako antybohater

Oslo w powieściach Nesbø nie jest jedynie tłem; jest aktywnym uczestnikiem wydarzeń. Autor, urodzony w 1960 roku i związany z miastem przez większość życia, stworzył jego obraz pełen kontrastów [nordics.info, 1.01.2026]. Z jednej strony mamy do czynienia z jedną z najdroższych i najbezpieczniejszych stolic świata, z drugiej - w powieściach - jest to miasto przeżarte przez zło, te dwa światy przenikają się ze sobą, a bohaterowie powieści płynnie przemieszczają się pomiędzy nimi.

Paul French zauważa trafną sprzeczność: „Czytaj Nesbø ile chcesz, ale jedyną zbrodnią w Oslo jest to, że zestaw Big Mac kosztuje 14 dolarów” [crimereads.com, 2.01.2026]. Mimo to, Nesbø udało się przekonać miliony czytelników (ponad 50 milionów sprzedanych egzemplarzy na świecie [lifeinnorway.net, 18.12.2025]), że pod tą fasadą kryje się mrok. W 2015 roku autor otrzymał tytuł „Ambasadora Oslo Roku”, co świadczy o tym, że władze miasta dostrzegły potencjał promocyjny w tej mrocznej narracji.

Topografia Harry'ego Hole

Świat przedstawiony w cyklu powieściowym jest precyzyjnie osadzony w topografii miasta. Nesbø przyznaje, że wybierał miejsca, które lubił i które były blisko jego miejsca zamieszkania, co nazwał „ścieżką najmniejszego oporu”. Ta autentyczność topograficzna jest kluczowa dla rozwoju turystyki. Turyści mogą fizycznie podążać śladami bohatera, ponieważ te ślady są realne.

Główne punkty na mapie literackiej to:

- Sofies gate 5: Mieszkanie Harry'ego w dzielnicy Bislett;
- Restauracja Schrøder: Ulubiony lokal bohatera („drugi dom”);
- Komenda Policji (Politihuset): Miejsce pracy na Grønlandzie;
- Pałac Królewski i Park: Sceneria kluczowych wydarzeń z *Czerwonego Gardła*;
- Egertorget: Miejsce zabójstwa w *Wybawicielu*;
- Holmenkollen: Ikoniczna skocznia narciarska, finał *Pierwszego Śniegu*.

Tab.2. Komparatywna analiza miejsc rzeczywistych i fikcyjnych w Oslo

Lokacja	Rola w Powieściach (Fikcja)	Stan Rzeczywisty (2021)	Doświadczenie Turystyczne (Autoetnografia)	Źródła
Sofies gate 5	Mieszkanie Harry'ego (3. piętro). Miejsce izolacji, alkoholowych ciągów, ale też bezpieczna przystań.	Kamienica mieszkalna w dzielnicy Bislett. Budynek z XIX wieku, typowy dla tej części miasta.	Interakcja z dzwonkiem „Harry Hole”. Poczucie przenikania się światów. Cisza po naciśnięciu dzwonka buduje napięcie.	[lifeinnorway.net, 18.12.2025]
Restauracja Schrøder	„Drugi dom”. Miejsce spotkań z kolegami, ucieczki przed światem. Ciemne, zadymione (dawniej), serwujące proste jedzenie.	Funkcjonująca restauracja / pub. Zachowany wystrój z lat 20. Serwuje tradycyjne dania norweskie.	Immersja sensoryczna: zapach, smak <i>flesk og duppe</i> . Atmosfera „brązowego pubu”. Personel akceptujący „pielgrzymów”.	[www.restaurant-schrøder.no/ 18.12. 2025]
Komenda Policji (Grønland)	Centrum operacyjne. Miejsce biurowe, często opisywane jako duszne, biurokratyczne. Konflikty z przełożonymi.	Budynek użyteczności publicznej przy Grønlandsleiret 44. Architektura modernistyczna.	Oglądanie z zewnątrz (brama, fasada). Dystans. Poczucie wykluczenia z wnętrza narracji. Widok na park Botsparken.	[www.likealocalguide.com, 18.12.2025]
Egertorget / Karl Johans gate	Miejsce publicznej egzekucji w <i>Wybawicielu</i> . Tłum, świąteczna atmosfera (w książce).	Główny deptak handlowy. Jasny, głośny, komercyjny.	Dysonans poznawczy. Trudność w nałożeniu „filtra noir” na jasną, komercyjną przestrzeń. Wymaga pracy wyobraźni lub znalezienia się w odpowiednim czasie w tym konkretnym miejscu (pora roku i dnia).	[pl.aroundus.com, 6.01.2026]
Pałac Królewski	Tło historyczne i polityczne (<i>Czerwone Gardło</i>).	Otwarty park, atrakcja turystyczna.	Kontrast między sielankowym parkiem a mroczną	[www.razem.no, 6.01.2026]

	Symbol władzy i historii Norwegii.		historią II Wojny Światowej opisywaną w książce.	
Holmenkollen	Scena finałowa <i>Pierwszego Śniegu</i> . Izolacja, śnieg, walka o życie.	Skocznia narciarska, punkt widokowy, muzeum narciarstwa.	Spektakularny widok. Poczucie „wzniosłości” (<i>sublime</i>). Fizyczne odczucie wiatru i przestrzeni.	[www.visitnorway.de, 6.01.2026]

Źródło - opracowanie własne

Autoetnograficzny zapis podróży: Oslo 2021. Samotność w czasach zarazy

Podróż do Oslo w 2021 roku była naznaczona specyficznym kontekstem postpandemicznym. Miasto, powoli budzące się do życia, wciąż nosiło znamiona dystansu społecznego. Dla badacza-autoetnografa ta sytuacja była darem. Pozwoliła na głębszą identyfikację z postacią Harry’ego Hole - wiecznego outsidera, alkoholika zmagającego się z własnymi demonami, który nawet w tłumie pozostaje sam. Jo Nesbø w jednym z wywiadów opisał lato w Oslo jako „samotność... tworzenie własnego wszechświata z tego, co masz” [Nesbo 2021]. Ten nastrój osamotnienia stał się soczewką, przez którą postrzegane było miasto.

Szare niebo i przelotne deszcze, które towarzyszyły wizycie, nie były powodem do narzekań, lecz elementem pożądanym. W świetle teorii *miserable landscape tourism*, pogoda ta „autoryzowała” doświadczenie⁴. Słoneczne Oslo byłoby fałszywe; deszczowe Oslo było „prawdziwe” - zgodne z literackim pierwowzorem. Tutaj należy dodać, że spośród wielu lokalizacji akcji książek Jo Nesbø, Oslo nie jest wcale najbardziej pochmurne i deszczowe, ale z pewnością może być przytłaczające swoją melancholią.

Pielgrzymka do źródła: Sofies gate 5

Centralnym punktem każdej literackiej wyprawy śladami Harry’ego jest kamienica przy Sofies gate 5 w dzielnicy Bislett. To tutaj, na trzecim piętrze, mieszka bohater. Dzielnica ta, tradycyjna i nieco „nieoszlifowana”, idealnie pasuje do charakteru detektywa [lifeinnorway.net, 18.12.2025].

Docierając pod ten adres, badacz konfrontuje się z jednym z najciekawszych

artefaktów turystyki literackiej w Oslo: dzwonkiem do drzwi. Na domofonie, wśród nazwisk rzeczywistych mieszkańców, widnieje napis „Harry Hole”. Jest to moment graniczny, w którym fikcja wdziera się w rzeczywistość materialną. Dzwonek jest w pełni funkcjonalny. Wielu turystów, w tym autorka bloga *Crime by the Book*, przyznaje się do naciśnięcia go [crimebythebook.com, 10.12.2025].

W ramach eksperymentu autoetnograficznego, czynność ta została powtórzona. Rezultatem była cisza. Ta cisza jest znacząca (*signifying silence*). Gdyby ktoś odpowiedział, iluzja zostałaby zburzona⁶. Cisza pozwala utrzymać wiarę, że Harry jest po prostu nieobecny - być może jest w pracy, a być może pije w Schrøderze. Dzwonek ten pełni funkcję „relikwii” - fizycznego dowodu na istnienie nieistniejącego. Jest to doskonały przykład na to, jak fani i miasto współtworzą przestrzeń turystyczną, sankcjonując obecność postaci fikcyjnej w rejestrze mieszkańców.

Sanktuarium smaku: restauracja Schrøder

Z Sofies gate jest zaledwie kilka minut spacerem do Restauracji Schrøder przy Waldemar Thranes gate 8 [postcard.inc, 18.12.2025]. Jest to miejsce mityczne w uniwersum Nesbø – „drugi dom” Harry'ego, miejsce, gdzie leczy kaca i szuka spokoju.

Lokal ten należy do kategorii tzw. „brązowych pubów” (*brown cafes/pubs*) w Oslo. Nazwa pochodzi od koloru wnętrza - ciemnej boazerii, pożółkłych ścian (dawniej od dymu tytoniowego), przytłumionego światła [tonireavis.com, 18.12.2025]. W dobie gentryfikacji Oslo, Schrøder pozostaje bastionem tradycji. Wchodząc do środka, badacz dokonuje immersji sensorycznej. Zapach jedzenia, dźwięk rozmów, wystrój z obrazami z lat 20. XX wieku - wszystko to przenosi w czasie.

Zamówienie dania, które jada Harry - *Stekt Flesk og Duppe* (smażony boczek z sosem) - jest aktem inkorporacji. Turysta dosłownie „spożywa” świat przedstawiony. Danie to, opisywane w angielskich tłumaczeniach jako „Less Salted Side Flesh” [www.restaurant-schrøder.no/, 18.12.2025], jest proste, tłuste i sycące. Smak ten kotwaczy literacką fantazję w biologicznym doświadczeniu ciała.

⁶ Krąży w internecie informacja, która nie daje się w żaden sposób sprostować, jakoby ktoś od czasu do czasu otwierał okno i z góry krzyczał, że Harry'ego nie ma w domu. Nie udało się jednak autorowi tego tekstu w jakikolwiek sposób potwierdzić ale też i zaprzeczyć - funkcjonuje to jednak jako specyficzna nieweryfikowalna *urban legend*.

Warto odnotować, że obsługa restauracji jest świadoma swojego statusu. Choć nie jest to „park tematyczny” (brak tu kiczowatych dekoracji z książek), to istnieje ciche porozumienie między personelem a literackimi pielgrzymami. Wskazanie „stolika Harry'ego” jest gestem gościnności, który włącza turystę do wspólnoty wtajemniczonych. Jednocześnie, fakt, że w lokalu przebywają głównie miejscowi (regularni bywalcy), dodaje wizycie waloru autentyczności, którego poszukują turyści kulturowi. Termin „brązowe puby” (*brun pub*) odnosi się do lokali, które oparły się nowoczesnym trendom wystroju (szkło, stal, minimalizm). Dla turysty kulturowego, poszukującego autentyczności, Schrøder jest bezcenny. Wizyta w 2021 roku ujawniła, że Schrøder pełni podwójną funkcję:

- **Lokalna:** Jest to nadal miejsce spotkań mieszkańców St. Hanshaugen i Bislett. Starsi panowie pijący piwo o 12:00 w południe są częścią "naturalnego krajobrazu" tego miejsca.
- **Turystyczna:** Jest to cel pielgrzymek. Turyści przychodzą nie tylko zjeść, ale „zaliczyć” obecność w przestrzeni Harry'ego ⁷.

Ciekawym spostrzeżeniem autoetnograficznym jest reakcja personelu i stałych bywalców. Jak zauważa jeden z recenzentów w materiale źródłowym, miejscowi czasem „przewracają oczami” na widok wycieczek (wygląda to trochę tak, jak w starych westernach, gdy obcy spoza miasta wchodzi do saloonu), ale generalnie panuje symbioza. Właściciele dbają o zachowanie klimatu - boazeria, stare obrazy przedstawiające Oslo – co paradoksalnie chroni lokal przed gentryfikacją, ponieważ jego „zaniedbany” (w cudzysłowie - raczej „staroświecki”) charakter jest jego największym atutem ekonomicznym.

Institutionalny chłód: komenda policji

Kolejnym etapem jest wizyta na Grønlandzie, pod budynkiem Komendy Policji (Politihuset) przy Grønlandsleiret 44. W przeciwieństwie do intymnej atmosfery mieszkania czy pubu, tutaj dominuje dystans. Budynek jest monumentalny,

⁷ Trzeba tutaj wyraźnie zaznaczyć, że podczas podróży badawczej, restauracja świeciła pustkami. Był to 2021 rok - czas wygaszanej pandemii i jeszcze nie ruszył ani ruch turystyczny, ani też miejscowi nie gromadzili się tłumnie w lokalach.

modernistyczny, z elementami brutalizmu [www.likealocalguide.com, 18.12.2025].

Dla turysty literackiego jest to przestrzeń niedostępna (*forbidden zone*). Można ją oglądać jedynie z zewnątrz. Stojąc w pobliskim parku (Botsparken), badacz może jedynie projektować wyobrażenia o wnętrzu na fasadę budynku. W powieściach to tutaj toczą się biurowe intrygi i walka Harry'ego z systemem. W rzeczywistości jest to funkcjonujący urząd.

To doświadczenie podkreśla granicę turystyki literackiej. Podczas gdy przestrzenie komercyjne (Schrøder) mogą być zawłaszczone przez narrację, przestrzenie instytucjonalne stawiają opór. Nie ma tu dzwonka z napisem „Hole”, nie ma pamiątkowej tablicy. Pozostaje czysta wyobraźnia i konfrontacja z architekturą władzy, która w książkach jest często opresyjna. Ale też to powoduje, że w umyśle turysty obiekt staje się jeszcze bardziej realny, bo przecież tam fizycznie jest. Monumentalny, zimny, ale jak najbardziej prawdziwy.

Przestrzeń publiczna jako scena zbrodni

Spacerując po centrum Oslo, mija się miejsca takie jak Pałac Królewski czy plac Egertorget. W *Czerwonym Gardle* Pałac jest tłem dla zamachu; w *Wybawicielu* na Egertorget ginie oficer Armii Zbawienia [visitoslo.com, 10.12.2025].

W 2021 roku miejsca te tętniły życiem (w miarę możliwości pandemicznych; całe Oslo wielkością i położeniem przypomina Trójmiasto, więc nie jest to z założenia metropolia, chociaż to największe norweskie miasto i w związku z tym przyciąga pieniądze a za nimi ludzi). Egertorget to ruchliwy punkt handlowy przy Karl Johans gate. Kontrast między literacką zbrodnią a turystyczną sielanką jest tu uderzający. Badacz musi wykonać znaczną pracę mentalną (*imaginative labor*), aby „zobaczyć” krew na chodniku czy snajpera w oknie. To potwierdza tezę Lew o „wertykalnym zejściu” w głąb miasta [Lew 2017, s. 8-10]. Turysta nie ślizga się po powierzchni; on próbuje przebić się przez warstwę codzienności, by dotrzeć do ukrytej (fikcyjnej) prawdy o mieście.

Szczególnym przypadkiem jest Holmenkollen. Wizyta na skoczni narciarskiej, będącej miejscem finału *Pierwszego Śniegu* (oraz filmu z Michaellem Fassbenderem), oferuje perspektywę panoramiczną. Widok na fiord i miasto z góry pozwala na moment syntezy - objęcia wzrokiem całej „areny działań” detektywa. To tutaj *nordic melancholy*

objawia się najpełniej w krajobrazie - surowym betonie skoczni kontrastującym z naturą.

Dla wielu fanów („literackich pielgrzymów”) film w reżyserii Tomasa Alfredsona stał się jednak źródłem dysonansu. Michael Fassbender, mimo aktorskiego kunsztu, stworzył kreację, która dla części odbiorców nie pokrywała się z wyobrażonym obrazem Harry'ego (zbyt „hollywoodzka” aparycja w kontrze do zniszczonego alkoholika z książek). Co więcej, zmiany w fabule mogły zaburzać „kapitał narracyjny” miejsc - filmowa geografia nie zawsze pokrywała się z tą literacką, to dla turystyki w Oslo miał znaczenie wizualne. Produkcja mocno eksponowała „zimną estetykę” i ikoniczne lokacje, co wpisuje się w definicję *nordic noir*, gdzie melancholia jest cechą krajobrazu. W przeciwieństwie do filmu z 2017 roku, nadchodząca produkcja Netflixa (zapowiedziana na 2026 rok) budzi zupełnie inne nadzieje w kontekście autentyczności i potencjału *placemakingu* (tworzenia miejsca). Twórcy postanowili serial nakręcić w całości w Norwegii, głównie w Oslo i odwiedzić fizyczne miejsca znane z książek, jak choćby słynnego Schrodera. Kluczową różnicą jest powrót do korzeni, scenariusz do serialu pisze sam Jo Nesbø. Oznacza to, że „geografia wyobrażona”, ma szansę zostać przeniesiona na ekran w skali 1:1. Nesbø, znający topografię Oslo „ścieżką najmniejszego oporu”, prawdopodobnie zadba o to, by miejsca takie jak komenda policji czy Sofies gate 5 odegrały swoje rzeczywiste role^{8/9}. I jego detektyw z pewnością nie będzie amantem z Los Angeles.

Rola pamięci i fikcji w kształtowaniu doświadczenia

Analiza podróży z 2021 roku prowadzi do kilku istotnych wniosków na temat natury współczesnej turystyki literackiej. Po pierwsze, mamy do czynienia z silnym zjawiskiem *placemakingu*. Jo Nesbø, poprzez swoje książki, nadał konkretnym miejscom w Oslo nowe znaczenia, które są teraz konsumowane przez turystów. Dzwonek przy Sofies gate 5 nie jest już tylko elementem infrastruktury budynku; stał się atrakcją turystyczną, punktem orientacyjnym na mapie kulturowej miasta.

Po drugie, autoetnografia ujawnia znaczenie zmysłów w odbiorze przestrzeni

⁸ Wspomniana wcześniej wizyta w Londynie ujawniła ciekawe fakty dotyczące rozbieżności adresów filmowych i książkowych. Baker Street 221b co prawda jest i ma się z turystycznego punktu widzenia dobrze, to jednocześnie funkcjonuje całkiem spory obszar miejsc związanych z serią filmową z Benedictem Cumberbatchem jako Holmesem, a jest on różny od pierwowzoru książkowego - to specyficzne nakładanie się turystyki literackiej i filmowej, zależne od ilości i rodzaju adaptacji.

⁹ Większość lokacji można odwiedzić krążąc na piechotę wokół centrum miasta, wyzwaniem może być skocznia narciarska, ale za to rekompensuje wysiłek pięknym widokiem miasta.

literackiej. To nie tylko wzrok (widok budynków), ale smak (Schrøder), słuch (cisza dzwonka) i odczucia somatyczne (chłód, zmęczenie podejściem pod górę i mistyczne wręcz naciśnięcie dzwonka do drzwi) budują kompletne doświadczenie. „Gęsty opis” tych wrażeń pozwala zrozumieć, dlaczego turyści tak chętnie podążają śladami fikcji - oferuje ona bowiem gotowy skrypt emocjonalny, który porządkuje chaotyczne doświadczenie zwiedzania obcego miasta.

Po trzecie, rola „samotnego podróżnika” okazuje się kluczowa dla autentyczności przeżycia w przypadku tego konkretnego gatunku literackiego. Podróżowanie w grupie mogłoby rozproszyć mroczną atmosferę *nordic noir*. Samotność pozwala na rezonans z melancholią bohatera i krajobrazu [Waade 2017, s. 7-8] i wczucie się w postać głównego bohatera. Chodzenie samotnie jego ścieżkami jest przeżyciem emocjonalnym i pozostającym na długo w pamięci.

Wreszcie, paradoks „bezpiecznego niebezpieczeństwa”. Turyści szukają w Oslo śladów zbrodni, czując się jednocześnie całkowicie bezpiecznie. To napięcie między fikcyjnym zagrożeniem a realnym bezpieczeństwem jest fundamentem atrakcyjności Oslo jako destynacji turystyki kryminalnej [crimebythebook.com, 10.12.2025]¹⁰.

Oslo jako przestrzeń budowania turystycznej biografii

Analiza autoetnograficzna podróży do Oslo w 2021 roku, zestawiona z teoretycznym modelem "subiektywnych poziomów tworzenia turystycznej biografii", pozwala spojrzeć na fenomen turystyki literackiej z nowej perspektywy. Podróż śladami Jo Nesbø nie jest jedynie linearnym przemieszczaniem się między punktami na mapie, lecz procesem stopniowego wchodzenia na wyższe szczeble drabiny doświadczeń, co przekłada się na budowanie tożsamości podróżnika. W świetle tej koncepcji, doświadczenie Oslo można zmapować na pięciostopniowej skali, ukazującej przejście od biernej obserwacji do głębokiej interioryzacji.

¹⁰ Nie należy przesadnie idealizować Oslo jako super bezpiecznego miasta. Przystępczość istnieje, są zorganizowane gangi, ale dla turysty literackiego, szczególnie z kręgu kulturowego zachodniej Europy „światek” istnieje tylko jako nagłówki w gazetach i akcja powieści kryminalnych. Niemniej jednak Skandynawscy autorzy kryminałów mogą czerpać motywy i inspiracje właśnie z przestępczości w Oslo, a badania wskazują na rosnącą przestępczość w niektórych obszarach miasta [Alvin i inni, 2024].

Tab. 3. Subiektywne poziomy tworzenia turystycznej biografii

Poziom	Nazwa	Charakterystyka	Rola w Biografii
I	Rejestracja estetyczno - wizualna	„Byłem i widziałem”. Skupienie na powierzchowności, estetyce, „zaliczaniu” atrakcji. Dominuje percepcja wzrokowa (<i>Tourist Gaze</i>).	Kolekcja obrazów, tło dla selfie. Odhaczenie popularnych kierunków i miejsc.
II	Recepcja informacyjno - faktyczna	„Wiem, co to jest”. Przystawanie dat, nazwisk, faktów. Zrozumienie intelektualne bez ładunku emocjonalnego.	Budowanie wizerunku osoby wykształconej, „konesera”. Nie ma na tym etapie głębokiego zrozumienia, jest wiedza.
III	Imersja i rekonstrukcja wyobrażeniowa	„Doświadczyłem tamtego czasu”. Angażowanie zmysłów (słuch, węch, smak), próba fizycznego „wejścia w buty” bohatera.	Unikalne wspomnienie aktywności, doświadczenie zmysłowe. To co często najbardziej zapada w pamięci.
IV	Rezonans aksjologiczny i empatia	„Rozumiem ich wybory”. Konfrontacja systemów wartości, empatia historyczna/literacka. Pytanie: „Co ja bym zrobił?”.	Budowanie tożsamości moralnej, refleksja nad własnym życiem.
V	Transformacja tożsamościowa	„To zmieniło, kim jestem”. Trwała zmiana światopoglądu, pełna interioryzacja doświadczenia. Punkt zwrotny.	Kamień milowy rozwoju osobistego, nowa misja życiowa. Uświadomienie sobie nowych prawd życiowych, a nawet utożsamienie się ze spotkaną kulturą i ludźmi.

Źródło: opracowanie własne

Poziom I i II: fasada miasta

Dla przeciętnego turysty (tzw. *sightseer*), Oslo pozostaje na poziomie „rejestracji estetyczno-wizualnej” oraz „recepcji informacyjno-faktycznej”. Oglądanie pałacu

królewskiego czy fasady opery stanowi jedynie tło do zdjęcia, a wiedza o tym, że Nesbø jest norweskim pisarzem, pozostaje suchym faktem encyklopedycznym. Na tym etapie, zdominowanym przez „spojrzenie turysty” (*tourist gaze*) [Urry 2007], biografia podróżna zasilana jest jedynie powierzchownymi obrazami „bezpiecznego miasta”, co stoi w sprzeczności z mroczną naturą literackiego pierwowzoru. Na tym poziomie tak naprawdę jeszcze nie istnieje turystyka literacka, już nie mówiąc o jej szczególnych cechach typu *noir* czy *miserable landscape*.

Poziom III: imersja w mrok (sensoryka)

Przełom następuje na poziomie trzecim – „imersji i rekonstrukcji wyobraźniowej”. W kontekście badania z 2021 roku, momentem kluczowym było fizyczne naciśnięcie dzwonka z nazwiskiem „Harry Hole” przy Sofies gate 5. Było to przejście od obserwacji do uczestnictwa, angażujące zmysł słuchu (znacząca cisza) i dotyku. Podobnie wizyta w Restauracji Schrøder i spożywanie dania *flesk og duppe* stanowiło akt inkorporacji świata przedstawionego poprzez smak i zapach. Doświadczenie to, zgodne z zasadami *living history*, pozwoliło na „fizyczne” poczucie ciężaru literackiej fikcji, trwale zapisując się w pamięci sensorycznej badacza.

Poziom IV: rezonans aksjologiczny (samotność)

Turystyka literacka w wydaniu *nordic noir* umożliwia wejście na poziom czwarty – „rezonans aksjologiczny”. Samotna podróż w okresie post-pandemicznym wymusiła konfrontację z wartościami i emocjami protagonisty. Deszczowa aura i pustka na ulicach Oslo przestały być niedogodnością, a stały się narzędziem empatii historycznej i literackiej. Badacz, współodczuwając izolację Harry’ego Hole, zrozumiał jego wybory i naturę „nordyckiej melancholii” nie na poziomie intelektualnym, lecz emocjonalnym. To tutaj nastąpiło „zrozumienie Innego” - zrozumienie, że samotność w tłumie, będąca losem detektywa, jest uniwersalnym doświadczeniem ludzkim. Jeszcze głębiej można przeżywać dane miejsce i cele podróży wybierając konkretną porę dnia, czy roku. Zimowa, okołobożonarodzeniowa noc z pewnością podziela lepiej na wyobraźnię czytelnika, niż słoneczny letni poranek¹¹. Na tym poziomie mógłby pojawić się profesjonalny

¹¹ Akcja książek ze świata detektywa Hole dzieje się również w Australii i Tajlandii, ale te nie były brane

interpretator, choćby w osobie zaznajomionego w temacie przewodnika po Oslo. Stawiając pytania o smak boczku w Schrøderze, czy odczuwalny chłód i wiatr podczas wieczornego spaceru po Grønland wzbudziłyby poczucie uczestniczenia w czymś niezwykłym i trwałej zmiany wewnętrznej turysty.

Poziom V: transformacja tożsamościowa

Ostatecznym celem podróży kulturowej jest poziom piąty – „transformacja tożsamościowa”. Czy podróż do Oslo zmieniła badacza? Autoetnografia sugeruje, że tak. Doświadczenie to zredefiniowało postrzeganie przestrzeni miejskiej, ucząc dostrzegania w niej „niewidzialnych warstw” narracji. Podróż ta stała się dowodem na to, że fikcja literacka posiada realną moc sprawczą (*place-making*) [Rijnders 2017, s. 3], zdolną przekształcić neutralną przestrzeń w krajobraz emocjonalny.

W biografii turystycznej badacza Oslo przestało być stolicą Norwegii, a stało się przestrzenią osobistej konfrontacji z mitem, co wpisuje się w definicję podróży jako narzędzia autokreacji¹².

Podsumowując, śledzenie losów Harry'ego Hole to proces, w którym turysta, dzięki odpowiedniej interpretacji dziedzictwa (nawet tego fikcyjnego), przestaje być biernym widzem. Poprzez zmysłowe i emocjonalne zaangażowanie w „krajobrazy nieszczęścia”, buduje on własną, unikalną narrację, unikając pułapki powierzchownego „zaliczania” atrakcji i disneizacji przeżyć.

Podsumowanie i wnioski końcowe

Podróż śladami Harry'ego Hole to coś więcej niż zwiedzanie; to aktywna gra z przestrzenią miejską, w której turysta nakłada filtr fikcji na rzeczywistość. Oslo, dzięki twórczości Jo Nesbø, zyskało potężny „kapitał narracyjny”, który przyciąga tysiące literackich pielgrzymów.

Dla badacza kultury, przypadek ten ilustruje, jak literatura popularna może redefiniować tożsamość miasta. *Miserable landscape* staje się atutem, a „brązowy pub”

pod uwagę w przygotowywaniu badania ze względu na specyfikę tematu i miejsca.

¹² Podróż autora niniejszego opracowania była przyczynkiem do następnych tego typu podróży, a było to z pewnością spowodowane właśnie osiągnięciem najwyższego poziomu w turystycznej biografii. Nastąpiła wewnętrzna transformacja i jej efekty są długofalowe i zauważalne choćby w zachowaniach związanych z turystyką, czy wyborem studiów.

miejscem kultu. Autoetnograficzne badanie z 2021 roku potwierdza, że dla współczesnego turysty granica między faktem a fikcją jest płynna, a poszukiwanie „prawdy” o mieście często prowadzi przez strony powieści kryminalnej.

Autor artykułu proponuje, aby w badaniach nad turystyką kulturową częściej sięgać po metody autoetnograficzne, gdyż pozwalają one uchwycić te subtelne, subiektywne wymiary podróŜowania, które umykają tradycyjnym statystykom. Oslo Harry'ego Hole istnieje naprawdę - nie w spisie ludności, ale w zbiorowej wyobraźni i w konkretnych, fizycznych śladach pozostawionych w tkance miasta dla tych, którzy chcą je odnaleźć.

Oslo skutecznie wykorzystuje literaturę do promocji, nie tworząc jednak „Disneylandu”. Wynika to po części z charakteru samych Norwegów, zawsze uśmiechniętych, ale zdystansowanych, przyjmujących pomoc, ale z rezerwą, nowoczesnych, ale na swój chłodny nordycki sposób [Gullestad 2002]. Atrakcje są subtelne (dzwonek, mapa w księgarni), to pasuje do profilu turysty kulturowego. Turystyka *nordic noir* promuje odwiedziny poza sezonem letnim. Jesień i zima, ze swoją szarówką, są bardziej atrakcyjne dla fanów gatunku, co pomaga w walce z sezonowością turystyczną, natomiast szlaki literackie mogą służyć jako narzędzie edukacji o historii miasta (np. wątki wojenne w „Czerwonym Gardle” i wizyta w Parku Królewskim), a w wersji wirtualnej będą stanowić prostsze wyzwanie dla ludzi zajmujących się promocją i tworzeniem nowoczesnych elementów dziedzictwa.

Bibliografia

- Afsaneh R., Trupp A., Stephenson M. L., 2024, *Female Solo Travel Experiences: An Autoethnography on Social and Emotional Challenges With Tourism* [w:] L. C. Husa, (red.) *Industry Stakeholders, Advances in Southeast Asian Studies* 17(2)2024
- Allvin A., Gerell M., Skardhamar T., 2024, *Vulnerable Areas in Oslo - Toward “Swedish Conditions”?* [w:] G. S. Hanssen (red.), *Nordic Journal of Urban Studies*
- Brown L., 2016, *Treading in the footsteps of literary heroes: an autoethnography*, „European Journal of Tourism Hospitality and Recreation” 7(2), Polytechnic Institute of Leiria
- Buckley R., Cooper M.A., 2015, *Autoethnography in tourism research*, Griffith University
- Buczowska K., 2009b, *Turysta kulturowy - Klient nietuzinkowy*, Uniwersytet Łódzki, Łódź
- Buczowska K., 2008, *Turystyka kulturowa: przewodnik metodyczny*, Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań
- Buczowska K., 2009a, *Literatura podróżnicza faktu niedocenianą niszą turystyki literackiej – „Turystyka Kulturowa”* 1/2009, s. 4–13
- Forshaw B., 2012, *Death in a Cold Climate: A Guide to Scandinavian Crime Fiction*, Basingstoke, Hampshire

- Gullestad M., 2000, *Invisible fences: egalitarianism, nationalism and racism*, „Journal of the Royal Anthropological Institute”, 6(2), s. 301–317
- Herbert D., 2001, *Literary Places, Tourism and the Heritage Experience* (in) Li, G. (red.) *Annals of Tourism Research* Volume 28, Issue 2, s. 263-558
- Jałowiecki B., 2007, *Magia Miejsc*, [w:] B. Gutowski (red.) *Fenomen Genius Loci*, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
- Lew A., 2017, *Tourism planning and place making: Place-making or placemaking?* [w:] „Tourism Geographies”, 19(3)
- Lind J., Kristensson Uggla B., 2019, *The narrative capital of the place: How the Millennium narratives generate place-related values and attract tourists to Sweden*, [w:] C. Lundberg, V. Ziakas (red.), *The Routledge handbook of popular culture and tourism*, s. 311-324, Routledge, London
- Mikos von Rohrscheidt A., 2008a, *Kulturowe szlaki turystyczne - próba klasyfikacji oraz postulaty w zakresie ich tworzenia i funkcjonowania*, *Turystyka Kulturowa* nr 2, s. 17-31
- Mikos von Rohrscheidt A., 2016, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, KulTour.pl, Poznań
- Ooi C.-S., Ek R., Larson M., 2016, *Nordic Noir and Miserable Landscape Tourism* [w:] E. Champion, C. Lee, J. Stadler, R.M. Peaslee (red.) *The Contemporary Comic Book Superhero*, Routledge, London
- Reijnders S., 2017, *Tourism planning and place making: Place-making or placemaking?* [w:] *Tourism Geographies*, 19(3)
- Reijnders S., 2020, *Imaginative Heritage in Locating Imagination in Popular Culture*, s. 19-33, Erasmus University, Rotterdam
- Syahadat R. M., Yuvandhi J. D., Rizki A., 2025, *Autoethnography Approaches to Cultural Tourism Research*, National Institute of Science and Technology, Tribhuwana Tungadewi University, Indonesia
- Urry J., 2007, *Spojrzenie turysty*, tłum. A. Szulżycka, Wyd. PWN, Warszawa
- Waade A. M., 2017, *Melancholy in Nordic noir: Characters, landscapes, light and music*, [w:] P.M. Jensen (red.), „Critical Studies in Television” vol. 12, Issue 4, Sage Journals
- Wawrzyniak D., Matulewski P., Makohonienko M., 2015, *Turystyka literacka oparta na fabule książek. Projekt trasy po Poznaniu śladami bohaterów powieści kryminalnych Ryszarda Ćwirleja*, Portal Turystyka kulturowa 3/2015
- van Es N., Reijnders S., Bolderman L., Waysdorf A., 2021, *Locating Imagination in Popular Culture; Place, Tourism and Belonging*, Routledge, Oxon
- Zmyślony P., 2001, *Literatura jako podstawa tworzenia produktu turystycznego*, „Problemy Turystyki”, Akademia Ekonomiczna Katedra Turystyki, Poznań

Źródła internetowe

- Biczek K., *Turystyka literacka*, Portal Turystyka kulturowa w świecie
<https://turystykakulturowawswiecie.prv.pl/wybrane-rodzaje-turystyki-kulturowej/13-turystyka-literacka.html> [01.01.2026]
- Brak autora, 2023, *In the footsteps of Harry Hole through the streets of Oslo - Strawberry*, portal turystyczny data dostępu: strawberryhotels.com,
<https://www.strawberryhotels.com/blog/adventures/in-the-footsteps-of-harry-hole/> [data dostępu: 10.12.2025]

- Brak autora, *Harry Hole's Oslo - the city of Jo Nesbø's famous detective* Portal Visitoslo.com, <https://www.visitoslo.com/en/articles/harry-hole/> [data dostępu: 10.12.2025]
- Brak autora, 2017, *Exploring Oslo in Harry Hole's Footsteps - Crime by the Book*, Portal crimebythebook.com <https://crimebythebook.com/blog/2017/3/15/exploring-oslo-in-harry-holes-footsteps> [data dostępu: 10.12.2025]
- McCay A., *Jo Nesbø's Harry Hole - Life in Norway*, portal Lifeinnorway.net <https://www.lifeinnorway.net/harry-hole/> [data dostępu: 18.12.2025]
- Michałowska-Walkiewicz E., 2024, *Pałac Królewski w Oslo*, artykuł na razem.no <https://www.razem.no/spoleczenstwo/historia/palac-krolewski-w-miescie-oslo/> [data dostępu: 6.01.2026]
- Nesbo J., 2021, *Summer in the city* - artykuł dla The Guardian <https://www.theguardian.com/books/2021/aug/14/jo-nesbo-on-summer-in-oslo> [data dostępu: 6.01.2026]
- French P., *The Crime Fiction of Oslo Crime and the City Visits Norway's (Noir) Capital* Portal literacki CrimeReads.com, <https://crimereads.com/the-crime-fiction-of-oslo/> [data dostępu: 2.01.2026]
- Oberharz Strona regionu w Górach Harz, <https://www.oberharz.de/en/activities/hiking/goethe-trail-to-the-brocken> [data dostępu: 8.01.2026]
- Politihuset in Oslo - Portal lokalny LikeALocal Guide www.likealocalguide.com, <https://www.likealocalguide.com/oslo/politihuset> [data dostępu: 18.12.2025]
- Reavis, T. *Schroder's Restaurant* - Blog podróżniczy tonireavis.com, <https://tonireavis.com/tag/schroders-restaurant/> [data dostępu: 18.12.2025]
- Restaurant Schrøder - Informacje z oficjalnej strony restauracji restaurant-schrøder.no <https://www.restaurant-schrøder.no/> [data dostępu: 18.12.2025]
- Restaurant Schrøder - Portal z restauracjami w Norwegii - *Norwegian restaurant in Homansbyen, Oslo | Reviews, Photos & Information on Postcard*, postcard.inc <https://www.postcard.inc/places/restaurant-schroder-oslo> [data dostępu: 18.12.2025]
- Stougaard-Nielsen J. *Jo Nesbø (b. 1960)* - portal nordycki nordics.info, Aarhus University, <https://nordics.info/show/artikel/jo-nesboe-b-1960> [data dostępu: 1.01.2026]
- VisitNorway - portal informacyjny <https://www.visitnorway.de/listings/holmenkollenskimuseum-%26-sprungschanze/36426/> [data dostępu: 6.01.2026]

Powieści Jo Nesbø (wydania źródłowe dla analizy):

Flaggermusmannen (Człowiek-nietoperz), 1997

Rødstrupe (Czerwone gardło), 2000

Frelseren (Wybawiciel), 2005

Snømannen (Pierwszy śnieg), 2007

Politi (Policja), 2013

Shadows over the Oslofjord: an autoethnographic study of the crime tourism phenomenon in the footsteps of Harry Hole in light of the *miserable landscape* theory

Abstract

This article analyzes the phenomenon of literary tourism in Oslo, using Jo Nesbø's Harry Hole crime novel series as a case study. Based on an autoethnographic method derived from a research trip conducted in 2021, the paper confronts literary "imagined geography" with the city's physical reality. The theoretical framework combines international concepts of *miserable landscape tourism* and *nordic melancholy* with the Polish model of subjective levels of constructing a tourist biography.

The results demonstrate that following in the footsteps of the fictional detective is not limited to mere sightseeing but constitutes a process of gradual immersion—from the visual perception of urban space, through the sensory experience of specific locations (e.g., Restaurant Schrøder), to deeper identity transformation. It is shown that the traveler's solitude and the specific aura of post-pandemic Oslo facilitate an "axiological resonance" with the literary antihero.

The conclusion indicates that literary fiction performs a placemaking function, endowing neutral urban spaces with unique narrative and emotional capital, which are essential for constructing an authentic tourist biography.

Keywords: literary tourism, noir, autoethnography, tourist biography, *miserable landscape*